

บทสรุป

นโยบายของรัฐบาลไทยที่เกี่ยวกับฝิ่นได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยตลอดมา ทั้งนี้ เพราะปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ เข้ามามีส่วนกำหนดนโยบายอยู่ด้วย จึงจะพบว่า ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น นับตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจนถึง สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2325 - 2394) รัฐบาลไทยมีนโยบาย ห้ามการสูบฝิ่น หรือซื้อขายฝิ่นภายในประเทศ ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติห้ามสูบฝิ่น หรือซื้อขายฝิ่นในประเทศหลายฉบับ พร้อมทั้งกำหนดบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนอย่างเข้มงวด แต่ในช่วงปลายรัชกาลที่ 3 บริษัทการค้าของอังกฤษผู้ค้าฝิ่นรายใหญ่ชดะเนี่ย ต้องการที่จะค้าฝิ่น ในประเทศไทย จึงขัดกับนโยบายของรัฐบาลไทย เมื่ออิทธิพลของประเทศตะวันตกทวีขึ้น เป็นลำดับในภูมิภาคนี้ ผู้นำไทยในระยะต่อมาจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลง นโยบายภายในประเทศเกี่ยวกับฝิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของต่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่อาจจะเกิดขึ้นได้

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชสมบัติใน พ.ศ. 2394 ในปีแรกนั้นเองพระองค์ทรงเปลี่ยนแปลงนโยบายเกี่ยวกับฝิ่น กล่าวคือ ทรงอนุญาตให้มีการ สูบฝิ่นได้ภายในประเทศ แต่ผู้ที่สูบฝิ่นได้ต้องจำกัดอยู่แต่เฉพาะชาวจีน และรัฐบาลได้เริ่มต้นจัดเก็บภาษีฝิ่นโดยให้เจ้าภาษีนายอากรประมูลผูกขาด ต่อมาใน พ.ศ. 2398 รัฐบาล ไทยได้ลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริงกับประเทศอังกฤษ ซึ่งสัญญาฉบับนี้กำหนดให้รัฐบาลไทย ยกเลิกระบบการค้าผูกขาด และกำหนดคัตราภาษีศุลกากรขาเข้าให้เก็บได้ไม่เกินกว่า ร้อยละ 3 ยกเว้นฝิ่นซึ่งเป็นสินค้าไม่ต้องเสียภาษี แต่ต้องขายให้แก่เฉพาะเจ้าภาษีนฝิ่น เท่านั้น ข้อกำหนดของสัญญาฉบับนี้ทำให้รัฐบาลไทยต้องสูญเสียรายได้จากการค้าผูกขาด ของหลวงไป นอกจากรัฐบาลจะถูกจำกัดรายได้ตามข้อกำหนดคัตราภาษีศุลกากรแล้ว สัญญาฉบับนี้ยังไม่ได้ระบุระยะเวลาสิ้นสุดของสัญญาด้วย และการแก้ไขสัญญาจะกระทำได้ ต่อเมื่อประเทศคู่สัญญายินยอมเท่านั้น เนื่องจากรายได้ของรัฐบาลบางประเภทขาดหายไป

รัฐบาลไทยจึงพยายามแสวงหาแหล่งรายได้ใหม่ ๆ ขึ้นมาทดแทน เป็นที่น่าสังเกตว่าหลังการลงนามในสัญญาเช่ารังแล้ว การค้าฝิ่นในประเทศไทยมีการขยายตัวขึ้นมาก เพราะสัญญาฉบับนี้ได้จกปัญหาในการค้าฝิ่นบางประการไป เช่น พ่อค้าสามารถนำฝิ่นเข้าประเทศได้โดยไม่จำกัดจำนวน รายได้ภาษีฝิ่นจึงมีแนวโน้มสูงขึ้น เพราะการค้าฝิ่นทำได้สะดวกขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้จำนวนผู้สูบบุหรี่ก็เพิ่มขึ้นจากเดิมด้วย เนื่องจากเป็นช่วงระยะเวลาที่มีชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทยเพิ่มขึ้นมากยังผลให้จำนวนเงินรายได้จากภาษีฝิ่นของรัฐบาลไทยมีแนวโน้มสูงขึ้นเป็นลำดับ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปการคลังใน พ.ศ. 2435 รัฐบาลได้วางนโยบายเกี่ยวกับกิจการภาษีฝิ่นให้รัดกุมขึ้น เพื่อเป็นทางเพิ่มพูนภาษีอากรของประเทศให้มากขึ้น สำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ในขณะนั้นภาษีฝิ่นยังเป็นระบบผูกขาดโดยเจ้าภาษีนายอากร รัฐบาลเพียงแต่มีส่วนในการกำหนดนโยบายการประมูลภาษีฝิ่นให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่กระบวนการจัดเก็บภาษีฝิ่นตกเป็นภาระหน้าที่ของเจ้าภาษีทั้งสิ้น ในกระบวนการจัดเก็บภาษีฝิ่นภายใต้ระบบผูกขาดโดยเจ้าภาษีนั้น ปัจจัยเบื้องต้นที่สำคัญในการประกอบการคือ ทุน ปรากฏว่าทุนของเจ้าภาษีมามีมาจากหลายแหล่งด้วยกัน เช่นทุนของเจ้าภาษีเอง ทุนจากบรรดาญาติพี่น้อง ทุนจากการกู้ยืมจากแหล่งทุน เช่น ธนาคาร และพระคลังข้างที่ เป็นต้น นอกจากนี้เจ้าภาษีที่รับทำภาษีในหัวเมือง ยังอาจจะได้ทุนจากบรรดาขุนนาง เช่นเจ้าเมืองในเขตที่ตนรับทำภาษีฝิ่นอีกด้วย ในเวลาต่อมาเมื่อกิจการภาษีฝิ่นรุ่งเรืองเงินประมูลมีจำนวนมาก เจ้าภาษียกใช้วิธีระดมทุนด้วยการลงหุ้นกันในระหว่างบรรดาเจ้าภาษีหลาย ๆ คน ซึ่งการร่วมหุ้นกันในลักษณะเช่นนี้ก่อให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างเจ้าภาษีได้ง่ายโดยเฉพาะเรื่องการแข่งขันผลประโยชน์กันของบรรดาหุ้นส่วน นอกจากนี้การลงหุ้นในลักษณะดังกล่าวยังเปิดโอกาสให้ชาวต่างประเทศเข้ามาถือหุ้นในกิจการภาษีฝิ่นอีกด้วย อาจกล่าวได้ว่าจากการที่เจ้าภาษีฝิ่นไม่มีหุ้นส่วนทั่วเพียงพอในการประกอบการ และต้องพึ่งพิงแหล่งเงินทุนต่าง ๆ ทำให้เจ้าภาษีไม่อาจดำเนินกิจการได้อย่างอิสระตามลำพัง เช่นแต่ก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพึ่งพิงทุนของกรมพระคลังข้างที่ และขุนนางย่อมทำให้เจ้าภาษีผูกพันกับระบบราชการอย่างแน่นแฟ้น นอกจากนี้การลงหุ้น

ร่วมกันระหว่าง เจ้าภาษียังก่อให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่าง เจ้าภาษีได้มากอีกด้วย ส่วนกระบวนการจัดเก็บภาษีเงินเพื่อไปตั้งมือผู้บริโภคนั้น ต้องผ่านคนกลางด้วยกันถึงสามทอด คือ เจ้าภาษีซึ่งจำหน่ายเงินแก่ร้านขายเงินหรือที่เรียกว่า ยี่กงสี่ และยี่กงสี่ก็จะขายเงินให้แก่ร้านย่อยหรือซากงสี่อีกทอดหนึ่ง ผู้บริโภคจะต้องไปซื้อเงินที่ร้านย่อย เบื้องจากคนกลางมืออยู่ด้วยกันถึงสามทอด ทำให้เงินมีราคาสูงมากเมื่อถึงมือผู้บริโภค เพราะคนกลางแต่ละทอดจะแสวงหาผลกำไรทุกช่วงของการซื้อขายเงิน เมื่อพิจารณาถึงกลุ่มเจ้าภาษีเงินจะพบว่าเจ้าภาษีที่รับประมูลภาษีเงินส่งรัฐบาลทั่วประเทศมักเป็นคนกลุ่มเดียวที่ผลักดันกัน เป็นเจ้าภาษีเขตต่าง ๆ ทั่วประเทศ เจ้าภาษีบางคนรับทำภาษีเงินหลายเขตในเวลาเดียวกัน สาเหตุที่เจ้าภาษีเงินเป็นคนกลุ่มเดียวโดยตลอดเพราะกิจการภาษีเงินเป็นกิจการที่ต้องใช้ทุนสูงมาก คนที่ไม่มีเงินทุนเพียงพอก็ไม่อาจจะเข้ามาประมูลได้ นอกจากนี้กิจการภาษีเงินยังต้องอาศัยความชำนาญพิเศษบางอย่าง เช่น การคัมเงิน การตรวจจับเงินเดือน และการตั้งร้านย่อย ทำให้ผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ค้ำนี้มาก่อนไม่อาจเข้ามาทำได้ สำหรับเขตที่จัดเก็บภาษีเงินได้มากที่สุดคือกรุง เทพา รองลงมาคือภูเก็ต ซึ่ง เขตทั้งสองมีชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากกรุง เทพา และภูเก็ตเป็นเขตที่ตั้งอุตสาหกรรมที่ต้องการแรงงานชาวจีน เช่นอุตสาหกรรมโรงสี และเหมืองแร่ กรมกรส่วนใหญ่นิยมสุมนเงินเพื่อช่วยกระตุ้นให้มีกำลังในการทำงาน อัตราการบริโภคเงินในเขตทั้งสองจึงอยู่ในระดับสูง ส่วนการควบคุมของรัฐบาลเกี่ยวกับกิจการเงินอีกทางหนึ่งคือ การกำหนดราคาขายปลีกเงิน ซึ่งรัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดตั้งแต่เมื่อมีการประมูลภาษีเงิน ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ผู้ขายเงินค้ำกำไรเกินควร แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ผู้บริโภคต้องซื้อเงินในราคาสูงกว่าที่รัฐบาลกำหนด โดยเฉพาะเขตที่อยู่ห่างไกลออกไปมาก ๆ ทั้งนี้เพราะร้านขายเงินย่อยมุ่งที่จะแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองรวมทั้ง เจ้าภาษี บางคนก็ทุจริตต่อหน้าที่ด้วยการขายเงินเกินราคาเพื่อให้ได้ผลกำไรมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

การที่รัฐบาลให้เจ้าภาษีผูกขาดภาษีเงินเป็นเพราะรัฐบาลไม่แน่ใจว่าการจะเข้าไปดำเนินการจัดเก็บเองหรือไม่ เพราะกิจการภาษีเงินเป็นงานที่คงอาศัยความชำนาญเฉพาะเรื่องคลังไค้กล่าวมาแล้ว ทำให้รัฐบาลไม่กล้าเสี่ยงเข้าไปจัดการเอง ด้วยเกรงว่าจะเสี่ยง

กับการสูญเสียรายได้จำนวนมากไป แต่ปรากฏว่ากิจการภาษีเงินได้ในระบบผูกขาดของเจ้าภาษีนายอากรได้สร้างปัญหาแก่รัฐบาลอย่างมาก เช่นการแสวงหาผลกำไรของเจ้าภาษีนายอากร ลักลอบกำเงินเดือน ขยายเงินเกินราคา การถือค้างเงินภาษีอากร รวมทั้งความขัดแย้งระหว่างเจ้าภาษีนายอากรด้วยกันเอง ในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 ได้เกิดปัญหาวิกฤตการณ์ภาษีเงินขึ้น มีผลให้เจ้าภาษีทั้งสามชุดที่เข้ามาดำเนินงานต้องล้มเลิกกิจการไป เนื่องจากเกิดขัดผลประโยชน์ระหว่างเจ้าภาษีนายอากรด้วยกัน พระยาสุรียานุวัตรซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติได้ยึดกิจการภาษีเงินมาให้รัฐบาลดำเนินการจัดเก็บเองใน พ.ศ. 2451 แต่โครงการของพระยาสุรียานุวัตรที่จะขจัดปัญหาคนกลางออกไปจากกระบวนการจัดเก็บภาษีเงินก็ไม่ประสบความสำเร็จ เสนาบดีบางท่านไม่เห็นด้วย เพราะเกรงว่าถ้ารัฐบาลดำเนินการเองจะมีปัญหาเรื่องความไม่พร้อมด้านบุคลากร โดยเฉพาะขาดความชำนาญและประสบการณ์ในการจัดเก็บภาษีเงิน รัฐบาลจึงตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยการตัดคนกลางออกไปเพียงทอดเดียวคือเจ้าภาษี และรัฐบาลเข้าดำเนินงานแทน ส่วนการกำเงินในระดั้มท้องถิ่นยังคงตกแก่ผู้บังคับ และ ชาวกองสิ รัฐบาลคงปล่อยให้ดำเนินงานต่อไปได้เช่นเดิม แต่ผลจากการขจัดปัญหาคนกลางออกไปได้ทอดหนึ่งทำให้รายได้ของรัฐเพิ่มขึ้นอย่างมากในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงตระหนักดีถึงผลเสียของการผูกพันที่มีต่อสังคมและประชาชน จึงจะเห็นได้ว่าในช่วงปลายรัชกาล เมื่อรัฐบาลยึดกิจการภาษีเงินมาให้ดำเนินการจัดเก็บโดยรัฐบาลเองใน พ.ศ. 2451 ปีเดียวกันนั้นเอง ได้มีพระราชกระแสที่จะเลิกการผูกพันทั่วประเทศ แต่นโยบายเลิกการผูกพันนั้นย่อมมีผลกระทบท่อทั้งผู้ถือเงินที่ต้องใช้เวลาในการเลิกผูกพันและส่งผลถึงการสูญเสียรายได้จำนวนมากของรัฐบาลไปด้วย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริที่จะเลิกอย่างเป็นขั้น ตอน เนื่องจากเป็นช่วงปลายรัชกาลแล้ว จึงไม่ได้มีการวางนโยบายอย่างแน่ชัดในเรื่องนี้

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว องค์การสันนิบาตชาติซึ่งก่อตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 มีนโยบายต่อต้านการผูกพันทั่วโลก ยังผลให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเงินระหว่างประเทศขึ้น ได้มีการประชุมกันหลายครั้ง และในที่สุดก็ได้มีการลงนามกันเป็นครั้งแรกในการประชุมที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ เมื่อ พ.ศ. 2455 ประเทศ

สมาชิกที่ร่วมลงนามในสัญญาได้ตกลงที่จะชดเชยปัญหาการสูญเสียและค่าเสียหายในประเทศ ซึ่งประเทศไทยก็ให้ร่วมลงนามในสัญญานับนี้ด้วย จากพันธะของสัญญาดังกล่าว รัฐบาลจึงต้องวางโครงการเลิกการสูญเสียภายในประเทศอย่าง เป็นขั้นค่อนขึ้น ในขั้นแรกรัฐบาลได้เข้ายืมกิจการร้านขายฝิ่นย่อย ให้หน่วยงานของรัฐบาลในส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบแทนยี่งอ และซากงี่งอ ขึ้นต่อมาคือการลดร้านย่อยที่จำหน่ายฝิ่นลง และหาวิธีการ ป้องกันการค้ำฝิ่นเถื่อนให้รัดกุมขึ้นอีกด้วย เมื่อดำเนินการตามโครงการนี้ในช่วงแรก ปรากฏว่ารัฐบาลสามารถชดเชยปัญหาฝิ่นเถื่อนไปได้มาก ยังผลให้รายได้ของรัฐบาลจากการขายฝิ่นสูงยิ่ง ขึ้นกว่าเดิมด้วย นับเป็นช่วงระยะเวลาที่เก็บภาษีฝิ่นได้สูงที่สุดเท่าที่ผ่านมา ตามโครงการเลิกการสูญเสียขั้นตอนสุดท้ายของการดำเนินงานคือ การจดทะเบียนคนสูบฝิ่นเพื่อป้องกันผู้ริเริ่มสูบฝิ่นใหม่ ซึ่งงานขั้นนี้รัฐบาลจะได้ลงมือดำเนินการต่าง ๆ และคาดว่าเมื่อทำการจดทะเบียนคนสูบฝิ่นแล้ว รายได้ของรัฐบาลจากภาษีฝิ่นจะลดลงอย่างมาก แต่ในช่วงปลายรัชกาลที่ 6 รัฐบาลต้องประสบปัญหาเศรษฐกิจ กล่าวคือ การผลิตข้าวซึ่งเป็นสินค้าหลักที่สำคัญของประเทศไม่ได้ผลใน พ.ศ. 2462 ประกอบกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 รายได้ของรัฐบาลจึงลดลงอย่างมาก นอกจากนี้ในตอนปลายรัชกาลรัฐบาลยังประสบปัญหาค้นการคลังอันมีสาเหตุมาจากรายได้ของรัฐบาลมีอัตราการขยายตัวลดลง ในขณะที่รายจ่ายมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจดังกล่าว รัฐบาลจึงประสบกับภาวะการขาดคลุณานติดต่อกันจนสิ้นรัชกาล รัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญหาค้นการคลังวิธีด้านการคลัง แต่ก็ไม่ประสบผลเพราะข้อจำกัดด้านภาษีศุลกากรตามสนธิสัญญาที่ไทยทำกับต่างประเทศนับตั้งแต่ พ.ศ. 2398 แม้ว่าในช่วงปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลไทยจะประสบผลสำเร็จในการแก้ไขอัตราภาษีศุลกากรขาเข้ากับประเทศสหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. 2463 กับประเทศญี่ปุ่นใน พ.ศ. 2467 และในปีสิ้นรัชกาลก็สามารถแก้ไขสัญญา กับประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสได้เป็นผลสำเร็จก็ตาม แต่การแก้ไขอัตราภาษีศุลกากรดังกล่าว เพิ่งจะทำขึ้นในตอนปลายรัชกาลแล้วจึง ไม่มีผลในการช่วยพยุงฐานะด้านการคลังของรัฐบาล ในปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่การแก้ไขอัตราภาษีดังกล่าว จะส่งผลก็ในรัชกาลต่อมา

เมื่อสำรวจโครงการเลิกการสูบฝิ่นของรัฐบาลไทย จะพบว่างานขั้นสุดท้ายคือ การจดทะเบียนคนสูบฝิ่นนั้น รัฐบาลในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ยังไม่อาจ จะดำเนินการได้ ถึงแม้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 7 ภาษีฝิ่นจะมีแนวโน้มลดลง อันเป็นผลมาจากโครงการ เลิกสูบฝิ่นภายในประเทศซึ่งได้ทำไปบ้างแล้ว รวมทั้งประเทศผู้ผลิตฝิ่นเป็นสินค้าออก ได้ลดปริมาณฝิ่นที่จำหน่ายแก่ต่างประเทศลงอย่างมากก็ตาม แต่รัฐบาลก็ไม่อาจจะดำเนินการ จดทะเบียนคนสูบฝิ่นได้ เนื่องจากในสมัยรัชกาลที่ 7 ภาษีฝิ่นยังคงเป็นรายได้ที่สำคัญของ รัฐบาลอยู่ จนถึง พ.ศ. 2485 รัฐบาลไทยจึงได้เริ่มลงมือจดทะเบียนคนสูบฝิ่นซึ่งเป็นระยะ ที่ฐานะด้านการคลังของรัฐบาลมั่นคงขึ้นมากแล้ว ตามพระราชบัญญัติฝิ่น พ.ศ. 2485 กำหนด ให้คนสูบฝิ่นมาขึ้นทะเบียนไว้กับเจ้าหน้าที่ แต่การขายฝิ่นยังคงดำเนินต่อมาจนถึง พ.ศ. 2501 ในสมัยที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 37 ลงวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2501 ให้เลิกการสูบฝิ่นทั่วประเทศตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2502 เป็นต้นไป และกำหนดให้ผู้คิดฝิ่นเข้าทำการรักษาตัวในสถานพยาบาลของ รัฐบาล ผู้โคฝิ่นจะได้รับโทษอย่างหนัก จึงกล่าวได้ว่าการสูบฝิ่นในประเทศไทยได้เลิก อย่างเป็นทางการใน พ.ศ. 2502 นั้นเอง

กล่าวโดยสรุป ในค่านโยบายเกี่ยวกับฝิ่น ถึงแม้ว่าเงื่อนไขสำคัญที่มีส่วนกำหนด นโยบายของรัฐบาล เช่น การเริ่มต้นอนุญาตให้มีการสูบฝิ่นได้ภายในประเทศ และนโยบาย เลิกการสูบฝิ่นนั้นจะเริ่มมาจากต่างประเทศ แต่สถานการณ์ภายในประเทศที่มีส่วนสำคัญที่ จะทำให้นโยบายเหล่านั้นมีผลในทางปฏิบัติ เช่น นโยบายเริ่มการสูบฝิ่นในประเทศในสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผลมาจากการที่บริษัทการค้าของอังกฤษต้องการ ค่าฝิ่นในไทย ส่วนรัฐบาลไทยเองก็ไม่สามารถปราบปรามการค้าฝิ่นในประเทศได้ ประกอบกับมีชาวจีนที่ส่วนใหญ่คิดฝิ่นมาก่อนแล้วอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก รัฐบาลจึงอนุญาตให้มีการสูบฝิ่นได้ในปีที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครอง ราชสมบัติ ต่อมาเมื่อคณะกรรมการฝิ่นระหว่างประเทศเรียกร้องให้มีการระงับการสูบฝิ่น ในประเทศต่าง ๆ และรัฐบาลได้ร่วมลงนามในข้อตกลงดังกล่าวด้วย รัฐบาลจึงเริ่มกำหนด นโยบายเลิกการสูบฝิ่นในประเทศขึ้น แต่ก็ไม่สามารถจะดำเนินการเลิกสูบฝิ่นได้อย่างเด็ดขาด

เพราะสถานการณ์ภายในประเทศไม่เอื้ออำนวยให้กระทำได้ เนื่องจากเกิดความขาดแคลนรายไค้ของรัฐบาลในช่วงปลายรัชกาลที่ 6 แม้ในสมัยรัชกาลที่ 7 รัฐบาลก็ยังไม่สามารถเลิกการจ้กเก็บภาษีฝิ่นได้ แม้จะได้มีการลงนามกับคณะกรรมการฝิ่นระหว่างประเทศแล้วก็ตาม ทั้งนี้เป็นผลมาจากโครงสร้างก้าการคลังของรัฐบาลไทย ซึ่งรายไค้ของรัฐบาลจากภาษีฝิ่นขณะนั้นมีจำนวนถึง 1 ใน 4 ของรายไค้ของรัฐบาล ถึงแม้ว่าจะมีกระแสพระราชดำริให้เลิกการสูบฝิ่นมาตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 5 และต่างประเทศเรียกร้องให้มีการเลิกสูบฝิ่นในเวลาต่อมาก็ตาม แต่เนื่องจากรัฐบาลไม่อาจจะหารายไค้อื่นมาทดแทนภาษีฝิ่นได้ ประกอบกับรัฐบาลประสบปัญหาการคลังในช่วงปลายรัชกาลที่ 6 รัฐบาลจึงต้องคงรักษาภาษีฝิ่นเพื่อพยุงฐานะการคลังของรัฐบาลเอาไว้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

เอกสารชั้นต้น จากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

เอกสารรัชกาลที่ 5

- กค. เล่ม 8 จ.ศ. 1230 - 1233
- กษ. 1/6 เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (8 ก.พ. 120 - 19 ก.ค. 129)
- ค. 3/1 กรมมราชออกจากคดียังและตั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนริศร์ เป็น
เสนาบดีคดียัง (17 มี.ค. 111 - 11 มี.ค. 138)
- ก. 3/2 ตำแหน่งเสนาบดีคดียัง และเรื่องพระยาสุรียานุวัตรลาออก
(29 พ.ค. 125 - 28 มี.ค. 126)
- ค. 14/6 รายงานการประชุมหอรัษฎากรพิพัฒน์ รายงานกรมหมื่นนราธิป
ประพันธ์พงศ์และอื่น ๆ (2 ก.ย. - 14 ก.พ. 109)
- ค. 14/8 เรื่องความภาษี (11 ก.ค. 110 - 4 ก.ค. 111)
- ค. 14/10 เรื่องเงินภาษีอากรค่างพระภักดีภัทรากร และฎีกาพระภักดี
เรื่องอากรฝิ่น (21 ก.ค. 113 - 24 พ.ค. 114)
- ค. 14. 1ก/1 อากรฝิ่น (8 มี.ค. - 28 มี.ค. 108)
- ค. 14. 1ก/3 เรื่องฝิ่นเถื่อน (14 พ.ค. 109 - 10 ส.ค. 110)
- ค. 14. 1ก/4 ภาษีฝิ่น (ร.ศ. 109 - 111)
- ค. 14. 1ก/7 จัดอากรฝิ่นทั่วเมืองชายทะเลตะวันตก (12 ม.ค. 110 -
26 ม.ค. 111)
- ค. 14. 1ก/8 เรื่องฝิ่นทางเมืองชายทะเลตะวันตก (21 พ.ค. 111 -
16 ม.ค. 114)

- ค. 14. 1ก/9 ฝันมณฑลภูเก็ต (1 ค.ค. 111 - 26 ธ.ค. 111)
- ค. 14. 1ก/10 อากาศฝันในกรุงและหัวเมือง (20 มี.ค. 111 - 3 ก.ย. 116)
- ค. 14. 1ก/11 อากาศฝันกรุงเทพฯ และหัวเมือง (17 มี.ย. 112 - 13 ม.ค. 114)
- ค. 14. 1ก/18 ประกาศข้อบังคับภาษีเงินสำหรับบริษัทคนโกลสินทรศก 118 (16 ก.พ. - 17 ก.พ. 117)
- ค. 14. 1ก/19 ฝันเดือนบ้านอากาศเค็ง (17 มี.ย. 119)
- ค. 14. 1ก/25 พระยาพิชัยจะรับซื้อเงินเจ้าเชียงใหม่ และตรวจการป้องกัน ฝันเดือนมณฑลพายัพ (13 มี.ค. 121 - 2 มี.ค. 122)
- ค. 14. 1ก/27 นายอากาศฝันร้องขออารักขาในการที่จะเข้าอากาศ (2 - 8 ก.พ. 123)
- ค. 14. 1ก/28 อากาศฝันเกี่ยวกับเงินเจียจิว พวกบินังลัม คือไปจักเปนของ รัฐบาล ร.ศ. 124 (17 พ.ค. 124 - 26 ก.ย. 124)
- ค. 14. 1ก/29 ฝันเดือน (22 พ.ค. 125)
- ค. 14. 1ก/30 หลวงพิชิตปรีชากร กรมหมื่นสวัสดิ์วัฒนวิสิษฐ ขอคืนเงินรายภาษี ฝันที่เจ้าพนักงานพระคลังยึดไว้ (27 พ.ค. - 14 ธ.ค. 124)
- ค. 14. 1ก/31 พระภักดีภัทรากร และหลวงสุนทรโกษา ขอพระมหากรุณาให้ ใ้ค้อออกจากภาษีเงินและขอยกให้ลดเงินทุนที่จะขายแร่ด้วย (27 ส.ค. - 30 ส.ค. 124)
- ค. 14. 1ก/33 อากาศฝัน (8 ค.ค. 125 - 7 พ.ค. 127)
- ค. 14. 1ก/35 โปรแกรมจัดอากาศฝันเป็นของรัฐบาล ร.ศ. 125 (31 ธ.ค. - 30 มี.ค. 125)
- ค. 14. 1ก/37 เรื่องฝัน (27 มี.ย. 126 - 17 ก.พ. 127)
- ค. 14. 1ก/39 โปรแกรมจัดการฝันของรัฐบาล (27 พ.ย. 126 - 29 ธ.ค. 127)
- ค. 14. 1ก/41 รายงานจัดการโรงยาฝันของรัฐบาล (9 มี.ค. - 22 ก.ค. 128)
- ค. 14. 1ก/43 จัดการเพื่อจะเลิกฝัน (5 - 15 ก.ย. 127)

- ก. 14. 1ก/45 หลอดบรรจุยาพื้นและย้ายโรงบรรจุพื้นในหลอดไปตั้งที่สามเสน
(29 ก.ค. - 8 ม.ค. 128)
- ก. 14. 1ก/46 สมุขรายงานประมุขพื้น (5 ต.ค. - 13 ก.พ. 128)
- ก. 14. 1ก/47 ให้เจ้าพนักงานไปประจำยี่งมี่พื้นตามเขต (11 - 12 ม.ค. 128)
- ก. 14. 1ก/48 พื้นดินขึ้นราคา (25 - 26 มี.ค. 128)
- ก. 14. 3/3 บัญชีเทียบเงินภาษีอากร ปี 109 (30 ก.ย. 109)
- ก. 14. 3/6 บัญชีแทนเจ้าภาษีนายอากรประมุขเงินจำนวน ร.ศ. 112
(20 พ.ค. - 3 มิ.ย. 112)
- ก. 14. 3/7 บัญชีแทนเจ้าภาษีนายอากรว่าประมุขจำนวน ร.ศ. 113
เทียบศก 112 (3 มี.ค. 112 - 27 เม.ย. 113)
- ก. 14. 3/8 บัญชีแทนว่าประมุขภาษีอากรจำนวนศก 114 เทียบศก 113
(27 ก.พ. - 10 มี.ค. 113)
- ก. 14. 3/10 บัญชีแทนผู้ว่าประมุขภาษีอากรผูกขาดในกรุงและหัวเมืองต่าง ๆ
(4 ก.พ. 114 - 31 ก.ค. 118)
- ก. 14. 3/12 บัญชีภาษี ศก 121 (28 เม.ย. - 27 ก.ย. 121)
- ก. 14. 3/13 บัญชีแทนภาษีอากร ปี 122 (2 ก.พ. 121 - 12 พ.ค. 125)
- ก. 14. 3/14 บัญชีแทนภาษีอากรผูกขาด ศก 123 และขอพระบรมราชานุญาต
ตั้งผู้รับเงินสูงไปตามธรรมเนียม (2 ก.พ. 122 - 123)
- ก. 14. 3/15 บัญชีแทนภาษีอากร ปี 124 (16 ก.พ. - 2 มี.ค. 123)
- ก. 14. 3/16 บัญชีแทนภาษีอากร ศก 126 (30 ม.ค. 125 - 126)
- ก. 14. 3/17 บัญชีแทนภาษีอากร ศก 127 (6 ก.พ. 126 - 127)
- ก. 14. 4/12 บัญชีแทนภาษีอากรมณฑลกรุงเทพฯ และมณฑลจันทบุรี ศก 116
(30 ต.ค. 115 - 7 พ.ค. 116)
- ก. 14. 4/13 บัญชีแทนภาษีอากร มณฑลนครราชสีมา จำนวนศก 116
(29 ต.ค. - 30 มี.ค. 115)

- ก. 14.4/14 บัญชีแพนกว่าประมวลอากรมลพดรุงเก่า จำนวนปก 116
(26 ก.พ. 115 - 22 เม.ย. 119)
- ก. 14.4/15 บัญชีแพนภานีอากร มณฑลพิษณุโลก จำนวนปก 116
(10 .ก. 115)
- ก. 14.4/16 บัญชีแพนภานีอากรมณฑลนครสวรรค์ จำนวนปก 116
(30 มี.ค. 115)
- ก. 14.4ก/2 เรื่องภานีเงินมณฑลภูเก็ต (17 ธ.ค. 108)
- ก. 14.4ก/8 เรื่องภานีอากรเมืองภูเก็ต ปี 112 (24 มี.ย. - 10 ส.ค. 112)
- ก. 22.1/32 เรื่องหนังสือหลวงรายพระภักดิ์ภัทรากร (3 ต.ค. 113 - 5 เม.ย. 115)
- ก. 22.1/56 เรื่องหนังสือหลวงรายหลวงไมตรี
- ก. 25/3 กู้เงินทำรถไฟสายเหนือ (18 ธ.ค. 121 - 5 ส.ค. 122)
- ก. 8/1 หม่อมเจ้าจรัญศักดิ์ภูตเกล้าฯ ถวาย และมีพระราชหัตถ์ตอบ
(14 ต.ค. 124 - 3 มี.ย. 127)
- ม. 11/3 รายงานการประชุมเทศบาลต.ศก 117 ทางกระทรวงมหาดไทย
(23 ก.ย. 117 - 18 ก.ย. 117)

เอกสารรัชกาลที่ 6

- ก. 7/8 ความเห็นเรื่องอากรเงินค้ำรายใหญ่ (15 พ.ค. 2455)
- ก. 7/10 จัดการจำหน่ายเงินบรรจูลอด และเรื่องก่อสร้างโรงบรรจุเงิน
(1 เม.ย. 2456 - 25 พ.ค. 2459)
- ก. 7/13 ประกาศพระราชบัญญัติ และกฎเสนาบดี ว่าด้วยเงินและยาเสพติด
ให้โทษ (3 ธ.ค. 2457 - 28 ธ.ค. 2465)
- ก. 7/15 จักรราชการในกรมยาเงินหลวง
- ก. 7/17 จัดจำหน่ายเงิน เพื่อผ่อนผู้สูบเงินให้น้อยลง (7 - 23 มี.ค. 2460)

- น.20.17/4 บ่อนเบี้ย ถั่วโป เลิกการพนันบ่อนเบี้ย ลดการเล่นการพนัน
(24 ม.ค. 2456 - 27 ม.ค. 2459)
- น.20.17/9 เลิกบ่อนเล่นการพนัน (5 พ.ย. 2459 - 21 เม.ย. 2460)

เอกสารส่วนพระองค์สมเด็จพระยาจักร์ราชานุภาพ

- สพ.2.4/5 กรรมการองคมนตรี เรื่องฐานะการเงิน
(8 พ.ค. - 21 ส.ค. 2468)
- สพ.2.42/6 กรรมการองคมนตรี จัดการแก้ไขการเงินพระคลังเข้าสู่ศุภฤกษ์
(24 ธ.ค. 2466 - 30 ธ.ค. 2468)

เอกสารชั้นรอง

หนังสือ

กฎหมายตราสามดวง เล่ม 3. พระนคร: องค์การตำราสุสภา, 2506.

ขจร สุขพานิช. ข้อมูลประวัติศาสตร์สมัยบางกอก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุมาคม
สังคมศาสตร์, 2518.

ครอว์ฟอร์ด, จอห์น. เอกสารครอว์ฟอร์ด. แปลโดย ไพโรจน์ เกษมณีกิจ.

พระนคร: กรมศิลปากร, 2515.

คำให้การชาวกรุงเก่า. พระนคร: คลังวิทยา, 2515.

จดหมายเหตุ รัชกาลที่ 2 จ.ศ. 1171 - 1173. พระนคร: มุนินิจพระบรมราชานุสรณ์
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2513.

จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ. พระนคร: พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงบุญแก้ว
เมธูจกาญจน์, 2515.

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ.
2 เล่ม. พระนคร: องค์การตำราสุสภา, 2506.

ชัย เรื่องศิลป์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัย พ.ศ. 2352 - 2453 ก้านเกษมธุกิจ.
กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

ชัย เรื่องศิลปะ. ประวัติศาสตร์ไทยสมัย พ.ศ. 2352 - 2453 ก้านฉางม.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เรืองศิลป์, 2517.

คำทรงราชานุภาพ, สมเด็จพระยา. ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ เล่ม 2. พระนคร:
คลังวิทยา, 2515.

พิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ.
2 เล่ม. พระนคร: คลังวิทยา, 2505.

ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย. หนังสืออ่านประกอบคำบรรยายวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย.
พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514.

ปาเลอกัวร์, สังฆราช. เล่าเรื่องเมืองไทย. แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร.
พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2506.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 1. จ.ศ. 1236.

_____ เล่ม 59. พ.ศ. 2485.

_____ เล่ม 75. พ.ศ. 2501.

รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์. ทฤษฎีการถ่ายภาพ. กรุงเทพมหานคร: เดลิไทย, 2516.

_____ (บรรณาธิการ) สังกกับเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2519.

โลว์, เจมส์ เซอร์ ร้อยโท. จดหมายเหตุเจมส์โลว์. แปลโดย นันทา วรเนติวงศ์.
กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2519.

วรอุษา สนิทวงศ์, คุณ และวุฒิชัย มุลศิลป์. (บรรณาธิการ) อนุสรณ์ศาสตราจารย์ชวลิต
สุชพานิช. กรุงเทพมหานคร: แสงรุ่งการพิมพ์, 2521.

วิชัย บำรุงอุทธิ (บรรณาธิการ). รัฐศาสตร์ 14. พระนคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2514.

วิทย์ เทียงบุรณธรรม. ฝันสู่เฮโรอิน. กรุงเทพมหานคร: แพรวศึกษา, 2521.

เวลลา, วอเทอร์ เอฟ. แผ่นดินพระนั่งเกล้าฯ. แปลโดย นิจ ทองโสภิต. พระนคร:
โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์, 2514.

เวลส์, คอวริช. การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ. แปลโดย กาญจน
สมเกียรติกุล และ ยุพา ชุมจันทร์. พระนคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2519.

ศิลปากร, กรม. ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4. 4 เล่ม. พระนคร: องค์การคำคุณุสภา,
2504.

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 17. พระนคร: องค์การคำคุณุสภา, 2507.

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 62. พระนคร: องค์การคำคุณุสภา, 2512.

เสถียร ลายลักษณ์ (รวบรวม). ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 4. พระนคร: โรงพิมพ์
เคลิเมนต์, 2478.

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 5. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2478.

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 7. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2478.

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 8. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2478.

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 12. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2478.

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 13. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2478.

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 15. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2478.

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 16. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2478.

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 21. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2478.

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 22. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2478.

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 26. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2478.

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 27. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2478.

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 30. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2478.

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 33. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2478.

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 34. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2478.

ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 35. พระนคร: โรงพิมพ์เคลิเมนต์, 2478.

สุลักษณ์ ศิวลักษณ์ (รวบรวม). หนังสือสนุก. พระนคร: โรงพิมพ์สมาคมนักสังคมศาสตร์,
2511.

วารสารและอื่น ๆ

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภาษีอากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521 (เอกสารโรเนียว)

"วิเคราะห์สังคมไทยในแง่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและประชาชน."

วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 8 เล่ม 2 (ค.ศ. - จ.ศ. 2521)

ฉุภาดา ประภาพันธุ์. "เจ้าภาษีนายอากรผู้ทำลายเศรษฐกิจไทย." เศรษฐศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2515).

นิตยา มาพึ่งพงศ์. "การค้ำระหว่างประเทศและระบบเศรษฐกิจภายในประเทศ (2363 - 2398)." จุดสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 3 2518.

ศุภรัตน์ เดิศพาณิชย์กุล. "นโยบายเกี่ยวกับเงินของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว." สะพาน รวมบทความทางประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

วิทยานิพนธ์

กิตติ คันไทย. "คลองกับระบบเศรษฐกิจของไทย (พ.ศ. 2367 - 2453)."

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

ฉุภาดา ประภาพันธุ์. "ระบบเจ้าภาษีนายอากรสมัยกรุงเก่า ยุคต้น." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

ทวีศิลป์ สิมวัณณะ. "การผลิตและการค้าข้าวในภาคกลางตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2411 - 2475)." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

- บุญรอด แก้วกัณฑ์. "การเก็บส่วยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 - 2411)." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- พรณี อวนสกุล. "กิจการเหมืองแร่ที่บุกกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภาคใต้ประเทศไทย พ.ศ. 2411 ถึง พ.ศ. 2474." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- พรเพ็ญ ชัยตระกูล. "การใช้จ่ายเงินแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.
- มยุรี นกยูงทอง. "ปัญหาเศรษฐกิจของไทยในรัชสมัยพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2468 - 2477)." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
- มัลลิกา เรืองระพี. "บทบาทของชาวจีนในค่านิยมเศรษฐกิจ สังคม และศิลปกรรมไทย สมัยรัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- ละออทอง อัมรินทร์รัตน์. "การส่งนักเรียนไปศึกษาต่อต่างประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2411 - 2475." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- วีรพันธ์ วารวิวิชานนท์. "ความสำคัญของอันนัมสยามยุคต่อไทย กัมพูชา และญวน." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513.
- สมโชค อองสกุล. "การปฏิรูปการปกครองมณฑลปัตตานี พ.ศ. 2449 - 2474." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521.

สมใจ ไพโรจน์ธีระรัชต์. "บทบาทของประเศมหาดำนาจตะวันตกในการสร้างทางรถไฟ
ของประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติ
ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.

สุนทรী อาสะไวย์. "การพัฒนากระบวนการชลประทานในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2431 ถึง
พ.ศ. 2491." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารภาษาอังกฤษ

เอกสารชั้นต้น

Office of the Financial Advisor., Ministry of Finance.

- O.F.A. Section 4/4 Proposal for a distillery monopoly
- Section 6/2 Method of Opium purchases by Government 1902
- Section 6/4 The Tournie case 1904-07
- Section 6/5 International Opium Commission, Shanghai, 1909
- Section 6/12 Rise in the price of Indian opium, 1910-13
- Section 6/17 Cultivation of opium in Siam and Southern Shan State from 1917
- Section 6/18 Memorandum on Opium in Siam, and two connected notes, prepared for use of Siamese Members of Advisory Committee on Traffic in Opium (League of Nations), 1921
- Section 6/20 Memorandum opium suppression (By Dr.Sayre)
- Section 6/20 Note on meeting at the Ministry of Finance regarding the opium question
- Section 6/21 Annual opium reports for the League of Nations
- Section 6/25 Purchase of Persian Opium I General problems arising from curtailment of supply of Indian opium
- Section 6/26 Persian and Turkish opium II. Miscellaneous papers repurchases
- Section 6/27 The Siam Observer, 1 st November, 1926.

- Section 6/27 The Siam Observer 28th October, 1926
- Section 6/27 Prospect towards suppression of opium smoking.
- Section 6/36 League of Nations' Commission of inquiry. (1929)
- Section 6/42 Statement submitted to the Opium Commission
- Section 6/43 Miscellaneous papers regarding opium.
- Section 6/54 Proposed opium Growing in Siam
- Section 30/19 Note on financial position as indicated by
state of Treasury Reserve From 1920

เอกสารค้นคว้า

- Bowring, John. The Kingdom and People of Siam Vol.II. London:
Oxford University Press, 1929.
- Burney, Henry. The Burney Paper I. Bangkok: National Library,
1910.
- Cowen, C.D. Economic Development of Southeast Asia. London: George
Allen & Unwin Ltd., 1964.
- Fairbank, John K. Trade And Diplomacy On The Chinese Coast.
Cambridge: Harvard University Press, 1964.
- Hall, D.G.E. A History of Southeast Asia. (third edition).
New York: St. Martin's Press, 1970.
- Ingram, J.C. Economic Change In Thailand 1850-1970. London: Oxford
University Press, 1971.
- McCoy, Alfred W. The Politics of Heroin In Southeast Asia.
New York: Harper & Row Publishers, 1972.
- Musgrave, Richard A. Fiscal Systems. New Heaven and London Yale
University Press, 1969.

Skinner, William. Chinese Society In Thailand. New York: Cornell University Press, 1957.

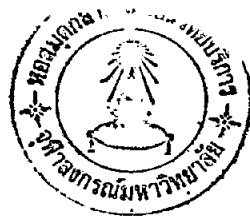
Vella, Walter F. Siam Under Rama III 1824-1851. New York: J.J. Augustin Incorporated Publisher, 1957.

Wilson, Constance. State And Society In The Reign of Mongkut, 1851-1868: Thailand On The Eve Of Modernization Part II. Michigan University Microfilms International, 1970.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติการึกษา

นางสาวสุภาภรณ์ จรัสพันธ์ สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต แผนกประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2518 เข้าศึกษาต่อ ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2519.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย